

УДК [930.253:75](477-25)

С. О. ДУБОВИК*

ШКОЛА МИКОЛИ МУРАШКА У ДОКУМЕНТАХ ЦДАМЛІМ УКРАЇНИ

Подано характеристику основних архівних фондів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України про Київську рисувальну школу М. І. Мурашка та її роль у становленні національних кадрів українських художників.

Ключові слова: Київська рисувальна школа; Санкт-Петербурзька Імператорська академія мистецтв; живописець; педагог; художники-реалісти; М. І. Мурашко; М. К. Пимоненко; В. Д. Замирайло; І. С. Їжакевич; Г. К. Дядченко; І. Ф. Селезньов; Ф. С. Красицький; Г. П. Світлицький; І. К. Дряпаченко; М. І. Жук; О. О. Мурашко; особовий фонд.

Київська рисувальна школа – художній навчальний заклад останньої чверті XIX ст., що відіграв велику роль у підготовці національних художніх кадрів. Заснована українським живописцем і педагогом М. І. Мурашком.

Народився М. І. Мурашко 8 (20) травня 1844 р. у сім'ї художника-іконописця. Впродовж 1863–1868 рр. навчався у Санкт-Петербурзькій Імператорській академії мистецтв. Світогляд М. І. Мурашка розвивався під безпосереднім впливом художників-реалістів і товариша по Академії І. Ю. Рєпіна. Після закінчення закладу художник назавжди залишився послідовником їх творчих принципів. З 1868 р. жив і працював учителем малювання у Києві, де й заснував у 1875 р. приватну рисувальну школу.

Для належної організації навчального процесу вимагалися значні кошти. Одержавши матеріальну підтримку київського мецената І. М. Терещенка, М. І. Мурашко розгорнув бурхливу діяльність щодо становлення й розвитку школи: налагодив творчі та ділові зв'язки з Імператорською академією мистецтв, відомими художниками, громадськими діячами, вченими, які постійно підтримували київський заклад. Характерною рисою школи була її доступність, двері школи були широко відкриті для всіх бажаючих незалежно від віку, статі, освіти, соціального стану тощо. А головне – плата за навчання була невеликою, іноді директор зараховував у школу талановитих дітей із бідноти, яким зовсім нічим було платити.

* Дубовик Сергій Олександрович – науковий співробітник відділу використання інформації документів ЦДАМЛІМ України.

М. І. Мурашко. “Боярка” (29,5x22,5)
ЦДАМЛМ України, ф. 227, оп. 1, муз. сх.

Школа стала осередком культурного життя та предметом гордості міста. Звідси починався шлях у мистецтво багатьох відомих митців, серед яких: М. К. Пимоненко, О. О. Мурашко, С. П. Костенко, Г. К. Дядченко, І. С. Їжакевич, Г. П. Світлицький, М. І. Жук, В. Д. Замирайло, О. А. Курінний, Ф. С. Красицький, С. М. Зайденберг, Ф. П. Балавенський, К. Я. Крижицький, Є. К. Вжешч та інших; у школі також навчалися В. О. Серов, К. С. Малевич. Тут у різний час викладали такі художники як М. І. Мурашко, Й. К. Будкевич, Х. П. Платонов, М. К. Пимоненко, І. Ф. Селезньов. До викладання залучалися найвидатніші художники: М. М. Ге, М. О. Врубель, І. Ю. Рєпін, Г. Г. Мясоедов, О. Й. Орловський, П. Й. Ковалевський, Г. Г. Павлуцький, В. І. Фібріціус та інші.

З роками школа стала високопрофесійним центром підготовки художників, які згодом працювали у різних видах мистецтва. Так, 80 її випускників було зараховано до Імператорської академії мистецтв. Роботи багатьох із них експонувалися на виставках, відзначалися високими нагородами. Київська рисувальна школа Миколи Мурашка, безсумнівно, зробила великий внесок у розвиток мистецької освіти в Україні.

У ЦДАМЛМ України зберігається низка архівних матеріалів про життя та творчість цілої плеяди талановитих митців, які навчалися і викладали у школі. Це документи організатора та керівника закладу – М. І. Мурашка, художників М. К. Пимоненка, В. Д. Замирайла, І. С. Їжакевича, Г. К. Дядченка, І. Ф. Селезньова, Ф. С. Красицького, Г. П. Світлицького, І. К. Дряпаченка, М. І. Жука, О. О. Мурашка.

М. І. Мурашко. “Річка” (17х12,5)
ЦДАМЛМ України, ф. 227, оп. 1, спр. 2.

Кількість фондів, документи яких безпосередньо стосуються Київської рисувальної школи М. І. Мурашка, порівняно невелика. Для їх характеристики використовувалися документи з фондів особового походження, українських колекціонерів та Спілки художників України (СХУ).

Документальні джерела з вивчення творчості **М. І. Мурашка (1844–1909)** зосереджені у фонді Язевих, родичів художника (ф. 227) – Олени Миколаївни, дочки (у заміжжі Язева) та онуків Тетяни Володимирівни і Павла Володимировича.

Серед документів М. І. Мурашка – сільські пейзажі [кінець XIX–поч. XX ст.] із зображенням водоймищ: “Боярка” (картон, олія), [Річка] (акварель), [Ставок] (олівець); автошарж, виконаний олівцем [кінець 1890-х]; блокнот із начерками М. І. Мурашка та його онука Павла (1893 – 1928); листи художника до дочки та її чоловіка В. Я. Язева (1890-і рр.); фотографії за 1905, 1908 рр. У фонді також зберігаються листи М. А. Прахова, вихованця школи (сина російського мистецтвознавця А. В. Прахова) до Олени Миколаївни і Тетяни Володимирівни за 1955 – 1957 рр. У листах згадуються І. Ю. Репін, І. М. Терещенко, М. І. Мурашко, Ф. С. Красицький, І. С. Їжакевич, М. К. Пимоненко, А. А. Крюгер-Прахова (дружина) та інші; іде мова про наукові праці з історії закладу.

Мурашко-педагог володів чудовим даром розпізнавання таланту. Точніше за нього ніхто не міг визначити ступінь можливостей ху-

дожників, які навчалися у школі. Мурашко-керівник дбайливо добирав викладачів. Найчастіше це були найбільш талановиті колишні учні школи, які поверталися до Києва після навчання в Імператорській академії мистецтв. Він не втомно підтримував творчу атмосферу серед них, влаштовуючи художні виставки. Ось один характерний запис у його листі до І. М. Терещенка за грудень 1891 – січень 1892 р., що зберігається у фонді мистецтвознавця Я. П. Затенацького (ф. 1125, оп. 1, од. зб. 142, арк.55): *“Школа дала много хороших работников, с весьма почтенными званьями: таковы академик Крижицкий, художники Васютинский, Зайденберг, Мохов, Чирка, Вершинин и проч. и проч. Их можно уже насчитать несколько десятков. Но это все не то, все это рыбка. А хотелось бы показать рыбищу, и мы, кажется, с божьей помощью покажем. Открывшаяся выставка у нас в Киеве выдвинула, кажется, /дай бог не ошибиться/ два крупных таланта: их картины самые интересные по выставке: Пимоненко и Костенко. Вот те караси, из-за которых, мне кажется, стоило закидать невод в виде нашей школы”*. Це один із листів М. І. Мурашка до І. М. Терещенка, що ввійшов до підбірки машинописних копій епістолярної спадщини за 1882 – 1893 рр. (там само, арк. 54 – 171). У листах іде мова і про професора І. О. Сікорського, І. Ф. Селезньова, академіка К. Я. Крижицького, Х. П. Платонова, В. І. Фібріціуса, молодого вихованця Г. К. Дядченка

М. І. Мурашко. “Ставок” (9,5x12,5)
ЦДАМЛМ України, ф. 227, оп. 1, стр. 3.

Автошарж “Торсь Мурашка” (12x7)
ЦДАМЛМ України, ф. 227, оп. 1, спр. 1.

та інших. Про статут школи, її приміщення та проблеми розмірковує М. І. Мурашко: *“Идти за спросом школы, за ее ростом можем ли мы я не знаю; если ее нужно воздерживать в росте, то кем, в чем, где? Вот для меня мучительные вопросы”* (там само, арк. 128). Художник з великою увагою і тактом пестував здібності кожного учня своєї школи, і нині плоди їх творчості можна побачити у найбільших музеях України та світу.

Важливою складовою історії Київської школи М. І. Мурашка є творчість українського живописця, видатного художника-жанриста, академіка живопису **М. К. Пимоненка (1862–1912)**. Серед відомих джерел до вивчення творчості митця – документи, що зберігаються у фонді українського мистецтвознавця Я. П. Затенацького (ф. 1125), а саме: статті фондоутворювача за 1950-і, 1960-і рр. про життя та творчість художника, діяльність рисувальної школи, її демократичну систему навчання та виховання молоді. Автор детально описав знайомство М. К. Пимоненка з М. І. Мурашком, навчання у школі в майстернях Й. К. Буткевича й академіка живопису Х. П. Платонова (1878–1882), в Імператорській академії мистецтв (1882 – 1884) (оп. 1, од. зб. 10, 28; оп. 2, од. зб. 24). Повернувшись до Києва, М. К. Пимоненко працював старшим викладачем школи аж до її закриття. Вірний принципам реалістів художник послідовно відстоював їх у своїй творчій педагогічній діяльності. Детальнішу інформацію дослідник знайде в документально-художній повісті Я. П. Затенацького *“Співець життя народного”* (оп. 2, од. зб. 7). Велику та багатогранну спадщину М. К. Пимоненка репрезентує у фонді машинописна копія каталогу посмертної виставки живо-

писця, що відбулася у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв у 1913 р. (оп. 2, од. зб. 283).

Неординарною була й постать **В. Д. Замирайла (1868–1939)** – українського та російського художника першої третини ХХ ст. Вихованець школи М. І. Мурашка В. Д. Замирайло більш відомий як художник-монументаліст, декоратор і графік. Джерельна база митця зосереджена в особовому фонді № 1282. На жаль, зібрання неповне, складається з 11 документів за 1915–1933 рр. Це фоторепродукції ілюстрацій В. Д. Замирайла до періодичних і літературних видань; квиток члена профспілки працівників мистецтв СРСР за 1933 р. та лист О. Г. Михайлової (у 1924 р. натурниці Б. М. Кустодієва) до А. П. Іваненка зі спогадами про останні роки життя В. Д. Замирайла, з яким вона познайомилася у Б. М. Кустодієва.

На початку ХХ ст. творчість В. Д. Замирайла визнавалася сучасниками як явище унікальне. Навчання у школі (1881–1884) забезпечило йому високий фаховий рівень. Ще учнем В. Д. Замирайло брав участь у реставрації Кирилівської церкви, розписах Володимирського собору, де вперше побачив живопис М. О. Врубеля, який вразив його. За ескізами М. К. Реріха виконував розпис Казанського вокзалу в Москві, ілюстрував твори М. Лермонтова, Д. Свіфта, П. Меріме, М. Горького (М. І. Мурашко. Спогади старого вчителя. – К.: Мистецтво, 1964). З 1897 р. почав працювати у галузі плаката та книжкової графіки, пізніше – театрального-декоративного мистецтва. В останні роки життя В. Д. Замирайло викладав у художніх вишах Ленінграда: Інституті фотографії та фотомеханіки й Вищому художньо-технічному (ВХУТЕІН) (до 1918 р. – Імператорська академія мистецтв). Згодом тяжка хвороба відірвала його від викладання та творчості. Втративши зір, безпорадний та усіма забутий, художник помер у приміському будинку для літніх людей (Енциклопедия русской живописи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.artsait.ru>). Слава покинула В. Д. Замирайла ще за життя. Несправедливе забуття продовжується і в наш час. Творчість художника заслуговує на фахове дослідження.

Чільне місце серед архівних джерел з історії Київської художньої школи М. І. Мурашка займають документи особового фонду № 58 – живописця, графіка, народного художника **І. С. Їжакевича (1864–1962)**.

Роки навчання в школі (1882–1884), куди І. С. Їжакевич вступив з іконописної школи при Києво-Печерській лаврі та спільна робота з М. І. Мурашком визначили шлях подальшого розвитку І. С. Їжакевича – шлях реалістичного мистецтва.

У школі М. І. Мурашка І. С. Їжакевич став одним із кращих її учнів. За запрошенням М. О. Врубеля та А. В. Прахова брав участь у реставрації фресок Кирилівської церкви. У 1884 р. вступив до Імператорської академії мистецтв, де неодноразово нагороджувався срібною

медаллю. На шляху самостійної творчості художник стає дуже популярним ілюстратором відомих журналів, працює в галузі станкового й монументального живопису.

Аналізуючи особовий фонд І. С. Їжакевича, можна умовно поділити його на такі групи: творчі документи, матеріали про художника, фотографії. Серед творчих документів – автопортрети; ілюстрації до журналів, дитячих казок, творів класиків української літератури; начерки, ескізи, етюди розписів у храмах Катеринодара та Белгорода; пейзажі, натюрморти; велика кількість рисунків, які дають уявлення про творчу лабораторію І. С. Їжакевича; перелік сюжетів і розмірів композицій до розписів. Серед документів про художника – портрет І. С. Їжакевича роботи Ф. З. Коновалука, датований 1945 р. (полотно, олія), стаття Я. Давиденка “У найстарішого художника України” (1954), некролог (1962); текст виступу Ф. З. Коновалука, присвячений пам’яті І. С. Їжакевича (1962). Зображувальні документи представлені індивідуальними фотографіями художника та в колі колег, письменників, рідних і друзів (1909–1960-і рр.).

Серед інших матеріалів про І. С. Їжакевича особливу увагу привертає особова справа художника, що зберігається у фонді СХУ (ф. 581; оп.1; од. зб. 45). Вона містить автобіографію художника за 1954 р., анкету, характеристику, листування з приводу важкого матеріального становища та святкування ювілеїв, текст доповіді Л. В. Владича про життєвий і творчий шлях І. С. Їжакевича, список основних художніх робіт, виписка з протоколу засідання президії СХУ про висунення І. С. Їжакевича у дійсні члени Академії мистецтв СРСР (1957) тощо. Не менш цікавою є епістолярна спадщина художника. Серед його адресатів і кореспондентів В. І. Касіян (ф. 196, оп. 1, од. зб. 153, арк. 1–8), П. Г. Тичина (ф. 464, оп. 1, од. зб. 5058, 6263), невстановлена особа на ім’я “Марія Іванівна” про створення картини “Вступление красных в Киев с 5 на 6 ноября ночью 1943 года” за 1945 р. (ф. 186, оп. 1, од. зб. 69). Фотографії І. С. Їжакевича зберігаються у фондах Ф. З. Коновалука (ф. 35, оп. 1, од. зб. 21, арк. 1), Ю. К. Смолича (ф. 169, оп. 2, од. зб. 997, арк. 6, 7), А. Г. Петрицького (ф. 237, оп. 2, од. зб. 390). Документи до відзначення ювілеїв художника зосереджені у фондах Р. Ф. Мельничука (ф. 186, оп. 1, од. зб. 66, арк. 8) та А. Х. Середи (ф. 375, оп. 1, од. зб. 147).

Наступний художник із плеяди вихованців художньої школи М. І. Мурашка – **Г. К. Дядченко (1869 – 1921)**. Закінчивши школу в 1889 р., вступив до Імператорської академії мистецтв (1889–1894), де неодноразово нагороджувався медалями. Отримавши звання класного художника, Г. К. Дядченко повертається до Києва, за запрошенням М. І. Мурашка починає працювати у рисувальній школі спочатку викладачем малювання, а згодом – пластичної анатомії та перспективи.

Після закриття школи у 1901 р. був запрошений до щойно відкритого у Києві художнього училища живопису, рисування та архітектури викладачем скульптури. У той же час Г. К. Дядченко вперше бере участь у київських виставках і дістає визнання. Пише ліричні пейзажі та психологічні портрети (Енциклопедия русской живописи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.artsait.ru>).

Основний комплекс джерел із вивчення творчості Г. К. Дядченка зосереджений в особовому фонді художника № 75. Матеріали, що лягли в основу створення фонду, були виявлені під час науково-технічного описання особового фонду Ф. С. Красицького (ф. 96) – 15 картин та 43 рисунка. У 1969 р. дочка Ф. С. Красицького передала до ЦДАМЛМ України ще 17 картин Г. К. Дядченка та 2 його фотографії.

Архівна спадщина **І. Ф. Селезньова (1856–1936)** зберігається в особових фондах мистецтвознавців Н. П. Мусієнка (ф. 990) та Я. П. Затенацького (ф. 1125). Серед незначної кількості документів – фотокопії художніх робіт (ф. 990, оп. 1, од. зб. 926), копії фотографій І. Ф. Селезньова кінця XIX – початку XX ст. (там само, од. зб. 1123), статті та спогади Я. П. Затенацького про художника (ф. 1125, оп. 2, од. зб. 14, 27). Цікаву інформацію містять спогади Ф. М. Масютіна (вихованця школи Мурашка) “Памяти учителя Ивана Федоровича Селезнева”. Ось що пише автор: “Художник оставил небольшое художественное наследие. В этом отношении он был противоположностью плодотворному Н. К. Пимоненко – тоже преподававшему в КХучилище, с которым у него не всегда были равные отношения. Иван Федорович рассказывал мне, что как то по настойчивой просьбе сказать свое мнение о картинах Пимоненко, он назвал их этнографическими картинками. Услужливые друзья, конечно, довели это до сведения Н. К., и отношения были испорчены” (там само, од. зб. 284, арк. 1). До спогадів додаються авторські копії листів Ф. М. Масютіна до художника (там само, арк. 18–35). Серед зображувальних документів – копії фотографій І. Ф. Селезньова в групах із В. Д. Полєновим, П. О. Сведомським, В. Я. Котарбінським, В. Е. Борисовим-Мусатовим та іншими діячами літератури і мистецтва кінця XIX – початку XX ст. (ф. 1125, оп. 2, од. зб. 329).

В окремому фонді зберігаються документи та матеріали відомого українського живописця, графіка, педагога **Ф. С. Красицького (1873–1944)** (ф. 96).

Базову художню освіту Ф. С. Красицький здобув завдяки композитору М. В. Лисенку, який у 1888 р. послав обдарованого 15-річного хлопця вчитися до Київської рисувальної школи М. І. Мурашка (1888–1892). Продовжив навчання в Одеському художньому училищі (1892–1894), а згодом – у Імператорській академії мистецтв (1894–1901). З 1903 р. художник жив і працював у Києві.

Фонд складається з документів за 1833–1963 рр. Це художні роботи Ф. С. Красицького, його рукописи, документи біографічного характеру, епістолярна спадщина та матеріали про художника. Серед творчих робіт – рисунки, ескізи, етюди, начерки до картин (завершених і незавершених), плакатів тощо. Велику групу становлять рисунки художника майже за 50 років творчої діяльності. Зокрема збереглася значна кількість учнівських альбомів за період його навчання у Києві, Одесі та Санкт-Петербурзі. Рукописи Ф. С. Красицького у вигляді чернеток, варіантів, фрагментів педагогічних посібників із рисування та малювання, автобіографічних записок. Серед біографічних матеріалів – особисті документи художника (виписка з послужного списку про народження, паспорт, посвідчення, профспілкові та пенсійні книжки, свідоцтво про смерть тощо), документи про освіту (зокрема про навчання у Київській рисувальній школі). Доповнюють розділ документи педагогічної діяльності у Київських художніх закладах (довідки, посвідчення, витяги із наказів, трудові книжки тощо). Листування подано неповно, але все ж дає уявлення про коло осіб, з якими художник був знайомий. У розділі “Матеріали про фондоутворювача” зосереджені статті про творчість Ф. С. Красицького, рецензії на його твори, листування різних осіб, де згадується художник.

При дослідженні творчості Ф. С. Красицького, заслуговують на увагу й документи інших особових фондів ЦДАМЛМ України. Так, у фонді мистецтвознавця І. І. Врони зберігаються візитні картки художника (ф. 358, оп. 1, од. зб. 491, арк. 1–7) та машинописна копія автобіографії за 1930 р. (там само, од. зб. 778). Із варіантом автобіографії Ф. С. Красицького за 1939 р. знайомить фонд художника А. Х. Середи (ф. 375, оп. 1, од. зб. 371). У фонді латиського мистецтвознавця Г. М. Каркліні відклалися копії фотографії художника за 1929 р. (ф. 845, оп. 2, од. зб. 134, арк. 5, 6) та портрета Т. Г. Шевченка, який Ф. С. Красицький подарував Я. Тільбергу в 1908 р. (там само, од. зб. 156, арк. 5, 6). Фотокопії мистецьких робіт художника зберігаються у фонді українського мистецтвознавця П. Н. Мусієнка (ф. 990, оп. 1, од. зб. 911).

Живописець **Г. П. Світлицький (1872–1948)** посідає не останнє і навіть не другорядне місце серед художників, що здобули фахову початкову освіту в школі М. І. Мурашка (1889–1893). Молодий художник продовжив навчання у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв. Навчався у І. Ю. Рєпіна, М. Д. Кузнецова; працював у майстерні А. І. Куїнджі. З 1946 р. – викладач (з 1947 – професор) Київського художнього інституту (Художники України: Енциклопедичний довідник / Ін-т проблем сучасного мистецтва АМУ; В. Д. Сидоренко (голова) та ін. – Київ: Інтертехнологія, 2006. – С. 490).

Інформаційно насиченими для вивчення творчості Г. П. Світлицького є матеріали фонду мистецтвознавця Я. П. Затенацького (ф. 1125).

У фонді зберігається зошит фондоутворювача з рукописними копіями документів Г. П. Світлицького, а саме: щоденникових записів художника за 1895 р. про навчання в школі Мурашка (1887 – 1892), Санкт-Петербурзькій академії мистецтв (1893–1900) та інших закладах; переліку художніх робіт, автобіографічних спогадів (оп. 2, од. зб. 51). У цьому ж фонді відклалися групові світлини художника – з І. П. Лисенком, К. Д. Трохименком, Ф. С. Красицьким (оп. 2, од. зб. 318, 332). Не менш цікавою у вивченні творчості художника є особова справа Г. П. Світлицького, члена СХУ, яка зберігається у фонді установи і містить анкету, довідку про роботу, автобіографію, характеристику, список основних творів і фотокопії картин (ф. 581, оп. 2, од. зб. 52). Зображувальні документи Г. П. Світлицького (фотографії та фотокопії художніх робіт) зберігаються у фондах архітектора В. А. Фельдмана (ф. 48, оп. 1, од. зб. 52, арк. 1), художника М. І. Духновського (ф. 231, оп. 1, од. зб. 154), письменника Д. Г. Гринька (ф. 541, оп. 1, од. зб. 28, арк. 6).

Важливим джерелом у вивченні історії Київської школи М. І. Мурашка є творчість українського живописця **І. К. Дряпаченка (1881–1936)**. У рисувальній школі художник навчався в 1894–1898 рр.: *“Першими учителями Дряпаченка були відомі художники: Микола Корнилович Пимоненко та Харитон Платонович Платонов, які читали на той час теорію живопису та рисунку. Вплив художника Пимоненка на творчість Дряпаченка був дуже великий. Багато творів Дряпаченка за своїм колоритом і змістом нагадують твори М.К. Пимоненка. Вже в школі М. Мурашка Дряпаченко показав себе здібним учнем рисувальником”*, – згадує колишній учень І. К. Дряпаченка Б. П. Литовченко, спогади якого зберігаються у фонді українського художника А. М. Комашки (ф. 290, оп. 1, од. зб. 361, арк. 5–7). Крім спогадів справа містить фотокопії художніх робіт митця (арк. 36–53).

Після закінчення школи (1898) художник продовжує навчання в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури, а з 1903 р. вчиться у Вищому художньому училищі при Санкт-Петербурзькій академії мистецтв, спочатку в майстерні І. Ю. Рєпіна, а пізніше – у професорів В. Є. Савинського та П. П. Чистякова. У 1912 р. стажувався в Італії. Працював у галузі побутового, історичного та портретного жанрів.

Художня творчість І. К. Дряпаченка, його біографічні документи зібрані в особовому фонді № 1144, який налічує більше 400 документів за 1898–1990 рр. Основний масив документів про художника зберігається у розділі *“Матеріали про фондоутворювача”*: статті, нариси діячів літератури і мистецтва; біографія: складена А. К. Терещенком бібліографія творів художника тощо. Серед зображувальних матеріалів – фотокопії індивідуальних світлин І. К. Дряпаченка та групових із А. В. Кадніковим, В. В. Кравецькою М. Д. Кузнєцовим, Ф. І. Шаляпіним та іншими.

У Київській рисувальній школі розкрилися мистецькі здібності одного з перших українських художників-модерністів – **М. І. Жука (1883–1964)**. Після закінчення школи студював у Московському училищі живопису, скульптури та архітектури, а згодом – Краківській академії мистецтв на факультеті монументально-декоративного живопису. Плідно працював як графік.

На жаль, архів-музей не має особового фонду художника, але на увагу дослідника можуть заслуговувати інші архівозбірки. Так, у фонді літературознавця та бібліографа М. А. Плевака зберігається автобіографія М. І. Жука. Ось що автор згадує про навчання у школі Мурашка: *“Вільна школа /врозумінню відсутності казьонцини/...Тут і лекції по мистецтву проф. Павлуцького, тут і керівники, тут і все. Навіть звільнили від платні за навчання /2 крб. за місяць/. Та з часом виростає потреба чогось іншого, чогось нового. Не задовольняють вже ні Пимоненко, ні Платонов /учителі школи/. Нарешті приїздять молоді і роблять цілу епоху в житті школи. Знайомство з молодим тоді художником Л. М. Ковальським; розмови по мистецтву породжують рожеві мрії по скінченню школи...”* (ф. 271, оп. 1, од. зб. 72, арк. 1, 2).

Заслугове на увагу й епістолярна спадщина М. І. Жука з фондів К. О. Меженка, українського бібліографа, колекціонера, театрознавця та літературознавця (ф. 365, оп. 1, од. зб. 84), Д. М. Косарика, письменника та літературознавця (ф. 513, оп. 1, од. зб. 1516), поета П. Г. Тичини (ф. 464, оп. 1, од. зб. 6180, арк. 1–29), мистецтвознавця П. Н. Мусієнка (ф. 990, оп. 1, од. зб. 661, 1125).

Гордістю Київської рисувальної школи став племінник М. І. Мурашка **Олександр Мурашко (1875–1919)** – визначний художник, один з основоположників і перших професорів Української академії мистецтв. Він залишив глибокий слід в українському образотворчому мистецтві. Один із нечисленних українських художників, який зумів органічно поєднати кращі надбання французького імпресіонізму, елементи модерну та ґрунтовну реалістичну школу, створивши свій неповторний стиль. Закінчивши рисувальну школу Мурашка, де навчався у 1891–1894 рр., художник продовжив навчання у Вищому художньому училищі при Санкт-Петербурзькій академії мистецтв у майстерні І. Ю. Рєпіна. Згодом їде навчатися за кордон. З 1909 р. О. О. Мурашко – експонент виставок у Парижі, Мюнхені, Амстердамі; у 1910 р. бере участь у міжнародній виставці у Венеції. Того ж року відбулися персональні виставки у Берліні, Кельні та Дюссельдорфі. Повернувшись до Києва, О. О. Мурашко викладає у Київському художньому училищі. У 1913 р. художник залишив училище і відкрив власну студію живопису.

О. О. Мурашко відіграв значну роль у розвитку українського образотворчого мистецтва початку ХХ ст. і здобув визнання на Заході: його картини є в музеях і приватних зібраннях Амстердама, Нью-Йорка, Бу-

дапешта, Женеви та інших міст світу (Енциклопедія українознавства / Наукове товариство ім. Шевченка. Т. 5. – Львів: Молоде життя, 1966. – С. 1668).

Документів, що мають інформацію про Олександра Мурашка, в ЦДАМЛІМ України дуже мало. Це копія групової світлини художника – з М. Л. Бойчуком, М. С. Грушевським, В. Г. Кричевським, Ф. І. Кричевським, Г. І. Нарбутом та іншими особами із фонду Г. П. Кочура (ф. 193, оп. 1, од. зб. 12, арк. 1); стаття Я. П. Затенацького про художника з нагоди 25-річчя від дня смерті за 1944 р. (ф. 1125, оп. 2, од. зб. 14, арк. 8 – 23) та посвідчення вдови О. О. Мурашка щодо оригінальності картин чоловіка з приватної колекції А. І. Собкевича (ф. 1256, оп. 12, од. зб. 2). У цій же справі відклався їх перелік (1935).

Минуло понад століття, і нині не лише Київ, а й уся Україна має підстави пишатися результатами роботи рисувальної школи М. І. Мурашка. Її закінчили художники, котрі стали гордістю українського та світового мистецтва: Іван Іжакевич, Фотій Красицький, Олександр Мурашко, Григорій Світлицький. Роботи цих художників можна побачити у кращих музейних колекціях країни. У рисувальній школі Миколи Мурашка вчився також засновник так званого супрематичного живопису, автор знаменитого “Чорного квадрату” Казимир Малевич. Сьогодні його роботи на найбільш знаменитих аукціонах світу коштують десятки мільйонів доларів.

Охарактеризованы основные архивные фонды Центрального государственного архива-музея литературы и искусства о Киевской рисовальной школе Н. И. Мурашко и ее роли в становлении национальных кадров украинских художников.

Ключевые слова: Киевская рисовальная школа; Санкт-Петербургская Императорская академия художеств; живописец; педагог; художники-реалисты; Н. И. Мурашко; Н. К. Пимоненко; В. Д. Замирайло; И. С. Ижакевич; Г. К. Дядченко; Ф. С. Красицкий; Г. П. Светлицкий; И. К. Дряпаченко; Н. И. Жук; А. А. Мурашко; личный фонд.

The article presents the characteristics of the main archival fonds of the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine of the M.I. Murashko Kyiv drawing school, and its role in the process of coming-to-be of the national Ukrainian painters.

Key words: the Kyiv drawing school; the St. Petersburg Emperor Academy of Arts; the painter; the pedagogue; the painters-realists; M. I. Murashko; M. K. Pymonenko; V. D. Zamyrailo; I. S. Izhakevych; H. K. Dyadchenko; I. F. Seleznyov; F. S. Krasyskyi; H. P. Svitlytskyi; I. K. Dryapachenko; M. I. Zhuk; O. O. Murashko; the personal fond.